

SUOMEN JÄRJESTÄYTYNEEN OPASTOIMINNAN VAIHEET

Bo Grönholm

Ratkaiseva askel kohti Suomen opasliiton perustamista otettiin laivaristeilyllä 1974 Turusta Tukholmaan. Suunnittelutyötä tehtiin monessa työryhmässä, ja mukana olivat monet vaikuttajat ei vain opastoiminnan piiristä vaan myös matkailun työnantajapuolelta. Tällöin laadittiin Suomen opasliiton säännöt ja toimintasuunnitelma ja linjattiin myös pitkän tähtäyksen toimintamuodot. Kun laiva vuorokauden kuluttua palasi Turkuun, väki vietiin Turun yliopiston luentosalille, jossa perustava kokous pidettiin kokouksen puheenjohtajan Toivo Korpelan (Turun opaskerho - Åbo guideklubb ry:n) johdolla. Päätökset tehtiin nopeassa tahdissa ja toiminta pääsi välittömästi alkuun. Liiton jäseniä ovat tähän päivään saakka olleet opasyhdistykset ja niiden kautta matkailuoppaat. Liiton ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin turkulainen Bo Grönholm, liiton nykyinen kunniapuheenjohtaja. Hänen jälkeensä puheenjohtajiksi on valittu liiton pitkäaikainen sihteeri Seija Sorsavirta Raisiosta - molemmat edellä mainitut ovat toimineet hyvin pitkään - ja nykyisin puheenjohtajana toimiva Margit Sellberg Vaasasta.

Rakentamisen aikaa

1970-luvun keskivaiheilla matkailu kehittyi ja orastavaa opastoimintaakin oli virinnyt monella sellaisella paikkakunnilla Suomessa, jossa ei aikaisemmin juuri matkailusta varsinaisessa merkityksessä voinut puhua. Suomen opasliiton pääperiaatteisiin kuului, että liiton toiminta järjestettäisiin

alueittain, mutta kuitenkin varsinaisen perustan muodostaisivat paikalliset opasyhdistykset. Jo Valtakunnallisen opastoimikunnan aikana lähtökohtana oli, että opastoiminta perustuisi koulutukseen - nimenomaan valtakunnallisesti hyväksytyn koulutusohjelman puitteissa - soveltuvuustesteineen, valtakunnallisine tietopaketteineen, paikallistietoineen, opastustekniikan harjoituksineen ja kirjallisine kuulusteluineen sekä opastusnäytteineen liikkuvassa ajoneuvossa eli linja-autossa. Tätä toimintaa varten tarvittiin luonnollisesti myös opastusnäytteiden vastaanottajien koulutusta, jotta opasliiton hallituksen hyväksymien koulutusohjelmien voitaisiin todeta vastaavan liiton asettamia tavoitteita ja johtavan yhteisesti sovittuun päämäärään: auktorisoituihin ja ammattimaisesti toimiviin matkailuoppaisiin.

Samanaikaisesti eri alueilla, Etelä-Suomen, Lounais-Suomen, Keski-Suomen, Itä-Suomen, Pohjanmaan, Pohjois-Suomen, Ahvenanmaan ja Pääkaupunkiseudun alueilla alkoi liiton aktiivinen työ uusien opasyhdistysten perustamiseksi. Luonnollisesti katseet kääntyivät ensisijaisesti niihin alueisiin, joissa jo oli matkailua ja nähtävyyksiä tai joissa oli odotettavissa sellaisia kehittyvän. Kun vihjeitä tällaisesta saatiin, liiton alueasiamiehet myötävaikuttivat siihen, että mahdolliset aikaisemmat opaskurssit, jotka siihen aikaan sisälsivät yleensä ainoastaan paikallistietoutta ja käyntejä nähtävyyksissä, korvattiin tai laajennettiin sisältämään varsinkin valtakunnallista tietoutta, opastustekniikkaa ja syntyperäisen kielenpuhujan pitämiä kielitaito-

haastatteluja. Ellei paikkakunnalla aikaisemmin ollut toimivaa opasyhdistystä, niin pyrittiin myös vaikuttamaan sellaisen perustamiseen, varsinkin uuden koulutusohjelman suorittaneiden oppaiden myötävaikutuksella. Tehtävä ei aina ollut helppo, koska oppaan rooli käsitettiin usein kotiseutuystävällisen harrastukseksi eikä tehtäväänsä koulutetun ammattimaisen matkailutyöntekijän toimenkuvaksi. Tämän mielikuvan muuttamiseksi tarvittiin paljon väsymätöntä työtä.

Oikeastaan työ alkoi sillä, että sekä uusien että jo olemassa olevien yhdistysten nimiä pyrittiin muuttamaan "opaskerhoista" matkailuoppaiden yhdistyksiksi. Tämäkään tehtävä ei aina sujunut vaikeuksitta. Kommentit olivat varsinkin kauan toimineiden yhdistysten piirissä sentyyppisiä, että "ei nimi miestä pahenna". Lopputuloksena kuitenkin saatiin vähitellen Suomeen aluksi n. 50 opasyhdistystä, joissa oli n. 1.500 matkailuopasta. Sittemmin määrät nousivat. Yhdistysten nimet olivat nyt esimerkiksi Tampereen matkailuoppaat - Tampere Tourist Guides, Oulun matkailuoppaat, Rovaniemen matkailuoppaat, Vasa turistguider - Vaasan matkailuoppaat jne. Mitä pienempi paikkakunta, sitä vaikeampi oli luoda uusia käytäntöjä sekä koulutuksen että nimien suhteen.

Oppaasta matkailuoppaaseen

Suomessa oppaiden toimintaa ei ole säännelty laissa, kuten monessa muussa maassa, varsinkin suuressa matkailumaassa. Näin ollen voidaan todeta, että kuka tahansa voi "harjoittaa oppaan toimintaa" ilman viranomaissanktioita. Samaan hengen vetoon voi myös todeta, että sellainen toiminta ei voi olla sopusoinnussa hyvän ja toimintavarmen opaspalvelun helpon saatavuuden kanssa, eikä opaskaan voi tällaisissa olosuhteissa vaatia hyvin tehdystä työstä kohtuullista palkkaa.

Suomen opasliitto ry:n piirissä tehtiin laajalti valistustyötä näistä asioista ja matkailuoppaiden koulutuksen vaatimustasosta alueasiamiesten avustuksella ja varsinkin valtakunnallisilla opaskoulutuspäivillä. Matkailun edistämiskeskus suhtautui opastointiin ja varsinkin matkailuoppaiden koulutukseen erittäin myönteisesti alusta alkaen. Jo 1972 pidettiin Helsingissä Kauppakorkeakoulussa ensimmäiset matkailuoppaille tarkoitetut koulutuspäivät, ja siitä eteenpäin Matkailun edistämiskeskuksen tuella yleensä kahdesti vuo-

Opaspukuja on ollut monenlaisia, mutta opasmerkki on aina rinnassa

deda yhä suuremmalle määrälle matkailuoppaita. Aika ratkaisevana syynä Suomen opasliiton perustamiseen oli se tosiasia, että MEKin taloudellinen tuki uhkasi loppua, koska koulutustuki voitiin myöntää ainoastaan rekisteröidyille oikeushenkilöille. Näin ollen Suomen opasliiton piti nopeasti saada rekisteröimisasiansa kuntoon, ja valtakunnalliset opaspäivät jatkuivat näihin päiviin saakka nimellä Valtakunnalliset opaskoulutuspäivät. Parhaimpina vuosina osanottajien määrä oli yli 500 ja yleensäkin yli 300 matkailuopasta kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä. Valtakunnallisten opaskoulutuspäivien yhteydessä saatu julkisuus on ollut mittavaa maamme opastointin kehittämisessä, eikä väheksyttävää matkailunkaan kehittämiseksi. Näin voi sanoa varsinkin sellaisilla paikkakunnilla, joissa yhteistyö kunnallisen matkailutoimen, matkailuyhdistyksen ja vastaavien järjestöjen sekä matkailuoppaiden yhdistyksen välillä on sujunut hyvässä hengessä matkailupalvelujen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Matkailuopas on ammattinimike

Suomen opasliitto koulutti heti toimintansa alussa nopeasti ns. opastusnäytteiden vastaanottajia, joiden tehtävänä oli valvoa ja arvioida opastusnäytteet eri paikkakunnilla Lapin perukoilta Hankoniemeen saakka ja lisäksi antaa palautetta opaskokelaille varsinaisen opastusnäytteen jälkeen. Palaute annetaan yhdessä paikallisten asiantuntijoiden kanssa ja tarkoituksena on kiinnittää huomiota tietojen paikkansapitävyyteen, koko opastuksen suunnitteluun ja läpiviemiseen. Opastuksen tarkoitus voi olla erilainen riippuen matkailijaryhmän kokoonpanosta, ja matkailuoppaan on kyettävä mukautumaan ja samaistumaan ryhmään, jotta tarjottavat elämykset ja tiedot kohtaavat ryhmän odotukset sen omalla kielellä.

Suomen opasliitto ry halusi mahdollisimman nopeasti saattaa oppaan työnkuvan mahdollisimman ammattimaiseksi koulutuksen ja auktorisoinnin avulla. Siinä tarkoituksessa pyydettiin audienssi silloisen opetusministerin Kristian Gestrinin luo, joka suhtautui myönteisesti asiaan, mutta liiton pyrkimykset jäivät ilmeisesti jumiin byrokraatian rattaisiin. Kuitenkin hallitukset vaihtuvat ja niin myös ministerit. Tehtiin uusi yritys paremmin valmisteltuna, ja Suomen opasliitto ry:n lähetystö puheenjohtajansa Bo Grönholmin johdolla tapasi uudet opetusministerit Ulf Sundqvistin ja Marjatta Väänäsen. Paikalla oli myös kansliapäällikkö Bror Wahlroos, joka ilmeisesti oli etukäteen valmistellut suunnitelmansa asian ratkaisemiseksi, ja hän määräsi erään hallitussihteerinsä panemaan asiat kuntoon.

Tämän tapaamisen jälkeen alkoi sitten matkailuoppaan ammattitutkinnon luominen konkreettisesti Ammattikasvatushallituksen valvonnassa. Tehtävä osoittautui sangen vaativaksi, koska matkailuoppaiden työtä ei helposti saatu mahtumaan olemassa olevien ammattitutkintojen malleihin työnäytteineen yms. Tarvittiin lukuisia kokouksia ennen kuin kaikki tarvittavat palaset loksahivat paikoilleen, ja lisäksi valjastettiin Porvoon matkailuopisto hoitamaan käytännön järjestelyt tutkinnon suorittamiseksi. Mutta tällä tavoin saatiin myös jo vakiintuneelle matkailuopas-ammattinimikkeelle virallinen status ja auktorisointi. Myöhemmin on kehitys vienyt nimikkeen osalta vähän sivuraiteelle, kun taas on käytössä matkaopas-ammattinimike. Myös koulutuksen järjestäjinä, valvojina sekä opastuskokeiden työkokeen toimeenpanijoina on useampia tahoja. Valitettavasti erilaisten televisio-

ohjelmien kautta nimike ”matkaopas” mielletään usein ulkomailla matkatoimistojen palveluksessa olevien työntekijöiden nimikkeeksi tai matkanjohtaja-nimikkeeksi. Suomessa toimivien paikallisoppaiden paras nimike on yhä edelleen matkailuopas, kuten käy ilmi jo useiden yhdistysten nimistäkin.

Suomen matkailuoppaat ja pohjoismainen yhteistyö

Samana vuonna kun Suomen opasliiton edeltäjä Valtakunnallinen opastoimikunta aloitti työnsä Suomen järjestäytyneen opastoiminnan aikaansaamiseksi, myös toiminnaltaan jo hiipuneen matkailuoppaiden järjestön International Guides Clubin toiminta sai uutta eloa, kun kaksi Göteborgs Guideklubbin edustajaa Kent Geilemo ja Sture Been tulivat tapaamaan suomalaisia kollegojaan Helsinkiin. Tästä tapaamisesta sai alkunsa myös Suomen matkailuoppaiden osallistuminen Pohjoismaiden opasjärjestön, sittemmin Inter-Nordic Guide Clubin, toimintaan, mikä alkoiinkin tällöin sääntöjen laatimisesta kesällä 1969 Göteborgissa Sören Alvegårdin ja Bo Grönholmin toimesta. Suomen opasliiton perustamisesta lähtien sillä on tähän päivään saakka aina ollut edustajansa IGC:n hallituksessa eri tehtävissä, puheenjohtajana, varapuheenjohtajana, sihteerinä tai hallituksen jäsenenä. IGC:n vuosikokous on järjestetty monta kertaa Suomessa, viimeksi vuonna 2011 Turussa ja tänä vuonna aivan Ruotsin ja Suomen rajamailla Haaparannassa ja Torniossa. Suomen matkailuoppaiden panos IGC:n toimintaan on ollut monella tavalla merkittävä, eikä vähiten järjestön ja Pohjoismaiden matkailuoppaiden ammattitaidon kehittämisessä. Esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa koulutusvaatimusten yhtenäistäminen naapurimaiden kesken.

Nordkontakt -79

Vuosi 1979 oli Turun kaupungin merkkivuosi kaupungin täyttäessä 750 vuotta; tosin kaupungin varsinaisesta perustamisvuodesta ei ole varmaa tietoa tai perustamiskirjaa. Turun matkailun kannalta vuosi oli hyvin merkittävä: kaupungissa järjestettiin paljon erilaisia tempauksia matkailijoiden mielenkiinnon herättämiseksi ja kaupunki panosti vahvasti matkailukaupungin imagon luomiseen.

Tästä innostuivat myös sekä Turun että Suomen

Tuorein opasasu julkistettiin vuoden 2012 matkamessuilla. Se on Stefan Lindforsin suunnittelema. (Kuva: Marco Melander)

matkailuoppaat, ja Suomen opasliitto ry järjesti kaupungissa merkittävän Nordkontakt -79 -tapaamisen. Varsinainen pää tapahtuma oli seminaari, johon oli kutsuttu laajalti asiantuntijoita ei vain Suomesta vaan myös Ruotsista, ja samanaikaisesti järjestettiin kolmen päivän aikana Valtakunnalliset opaskoulutuspäivät ja IGC:n vuosikokous Turussa. Suomen opasliitto ry ja myös Turun kaupungin matkailutoimi olivat luonnollisesti pääosassa ja merkittävä julkisuus antoi opastoiminnallekin uutta voimaa. Tapahtuma oli opastoiminnassa huomattava n. 560 osanottajan määrällä, ja laadullisestikin tapahtuman anti oli merkittävä kuultaessa asiantuntijoita mm. museotoiminnan, matkanjärjestäjien ja työturvallisuuden aloilta.

Suomen opasliitolle oma toimisto Turkuun

On otettava huomioon, että Suomen opasliitto ry:n toiminta on tapahtunut koko järjestön olemassaolon aikana ilman ulkopuolista rahoitusta. Jäsenmaksuilla saadut varat eivät ole riittäneet toiminnan pyörittämiseen, vaan varainhankinta on hoidettu mm. valtakunnallisilla arpajaisilla samoin kuin erilaisista myyntituotteista, opaspaidoista, -huiveista, -laukuista saaduilla tuotoilla. Pää tavoitteena oli saada oma toimisto ja vähitellen siihen avautuikin mahdollisuus eräänlaisilla alivuokralaisjärjestelyillä Turussa, mistä sekä silloinen puheenjohtaja että sihteeri olivat kotoisin. Toiminta oli jo 1980-luvulla kasvanut sen laajuiseksi, että ”byro-

kratiaa” – koulutusohjelmien hyväksymisiä, tutki-
joiden järjestämistä, kokouksia ja tiedotustoimin-
nan hoitamista valtakunnallisesti – ei enää pystytty
hoitamaan toimihenkilöiden kotona. Toimihenkilö-
tkin toimivat yhä edelleen vapaaehtois pohjalta,
mutta talkoohenki oli vahva koko hallituksessa ja
myös jäsenten, eli piirien ja opasyhdistysten, kes-
kuudessa. Kaikilla oli sama päämäärä: valtakunnal-
lisen opastoinnin luominen ei vai Suomen vaan
Pohjoismaiden johtotädeksi.

Muutaman ”alivuokralaisvuoden” jälkeen liitto
sai Turusta oman toimistotilan sekä toimistosihtee-
rin, ja vasta muutama vuosi sitten puheenjohtaja-
vaihdon myötä liiton toimisto siirtyi Tampereel-
le Tampereen matkailutaloon, ja toimistosihteerin
virka muutettiin järjestösihteerin viraksi.

Kansainvälinen herääminen

Tänä päivänä elämme globaalisti ja kansain-
väliset yhteydet toimivat nopeasti ja kattavasti.
1980-luvulla tämä ei vielä ollut itsestään selvä
asia. Suurten massaturismimaiden matkailuop-
paat olivat jo vuosia toimineet täysin ammatti-
maisesti, mutta Suomi ei ollut silloin eikä ole
vieläkään mikään massaturismin maa. Väli-
meren maiden aloitteesta järjestettiin ensimmäinen maa-
 ilman matkailuoppaiden tapaaminen Israelissa,
 jossa keskusteltiin kansainvälisen järjestön perus-
 tamisesta. Varsinainen perustamiskokous pidet-
 tiin sitten kahden vuoden kuluttua 1980-luvulla
 Wienissä, ja tämän kongressin yhteydessä allekir-
 joitettiin perustamisasiakirja Suomen opasliitto
 ry ensimmäisenä allekirjoittajana. Hyvällä syyllä
 voidaan todeta, että opastoinnista oli Suomessa jo
 niin järjestäytynyttä, että toimintaa pidettiin asi-
 allisena ja verrattavissa olevana suurempien mai-
 den ja maanosien toimintaan.

Suomen matkailuoppaiden pyrkimykset eivät
 jääneet vain muiden järjestämiin kokouksiin osal-
 listumiseen. Suomen matkailua haluttiin tehdä
 tunnetuksi myös kansainvälisesti omalla sarallam-
 me. Ryhdyttiin sanoista tekoihin. Ensimmäinen toi-
 veajattelun vallassa tehty tempaus ei ollut tarpeek-
 si valmisteltu eikä se johtanut tulokseen, mutta
 toinen yritys kylläkin. Suomessa pidettävää World
 Federation of Tourist Guides’ Associationin vuosi-
 kongressia valmisteltiin huolella Matkailun edistä-
 miskeskuksen avulla ja johtaja Bengt Pihlströmin
 suosituskirjeellä. Lisäksi Finnair oli onneksi lupau-

tunut ”official carrieriksi”, ja mainita kannattaa
 myös mm. Silja Line. Päätapahtumapaikkana oli
 hieno Tamperetalo, mutta osallistujat vierailivat
 kongressin aikana paitsi Helsingissä ja Turussa,
 myös esimerkiksi Pohjois-Karjalassa post conventi-
 on tourin aikana. Ja kun ei Lappiin asti ehditty, niin
 tuotiin joikaavia saamelaisia poroineen ja kotineen
 Tampereelle, niin että kongressivieraat saisivat La-
 pin kasteen ja nokipannukahvit vähän etelämpänä.

Taloudellisesti kongressi oli erittäin haastava,
 osittain siksi, etteivät kaikki vieraat olleet otta-
 neet huomioon Suomen talven vaatimuksia, osit-
 tain sen takia, että Saddam Hussein oli saman-
 aikaisesti käynnistänyt öljysotansa, Gulf Warinsa.
 Suuri osa kansainvälisistä lennoista oli peruutet-
 tu, ja melkoinen osa kongressivieraista joko päätti
 viime tingassa jäädä kotimaahansa tai jäi jumiin
 Euroopan lentokentille. Kaikki kiitokset on osoi-
 tettava Finnairille, joka poimi kuubalaisia Prahas-
 ta, kyproslaisia Lontoosta ja ketä mistäkin. Muilta
 osin kongressi oli menestys. Tietoa Suomesta ja
 sen talvisesta luonnosta sekä toki myös Suomen
 kesän antimista ja maan matkailuoppaista levisi
 moneen maanosaan. Ei ollut sattumaa, että mat-
 kailuoppaiden maailmanjärjestön WFTGLA:n Poh-
 jois-Euroopan alueasiamiehen tehtävät lankesivat
 moneksi vuodeksi eteenpäin Suomen opasliiton
 puheenjohtajalle.

Eesti Giidide Liit

Kun Neuvostoliitto romahti ja Viro itsenäistyi, Vi-
 ron matkailuoppaiden – eli Inturist-oppaiden – toi-
 minta oli historiaa. Suhteellisen nopeasti Suomen
 opasliitto ry solmi yksityisesti suhteita joihinkin Vi-
 ron matkailuoppaisiin, koska haluttiin luonnollises-
 ti olla jollakin tavalla mukana, kun Suomen ja Viron
 välinen matkailu alkaisi kukoistaa ja laajentua.

Taas kerran Matkailun edistämiskeskuksen joh-
 taja Bengt Pihlström halusi olla kuvioissa mukana.
 Hän otti yhteyttä liittoon ja ehdotti, että Suomen
 opasliitto ry olisi yhteydessä Viron matkailuoppai-
 siin ja auttaisi heitä rakentamaan uutta organisaa-
 tiota. Olihan MEK muullakin tavalla mukana autta-
 massa naapurimaata sen matkailun kehittämisessä.
 Tarjous otettiin mielellään vastaan ja ruvettiin töi-
 hin. Kaikki Suomen opasliiton asiapitoinen aineisto
 kopioitiin ja käännettiin myös viroksi varmuuden
 vuoksi; lisäksi tehtiin uskomaton määrä luento-
 kalvoja (kun oli saatu varmistus siitä, että paikalla

olisi piirtoheitin), valmisteltiin kahden päivän luennot, ja kolmen hengen iskuryhmä, May Lundqvist, Mirja Rantala ja Bo Grönholm, matkusti Tallinnan kaupungin vieraiksi luennoimaan opastoinnasta. Mukana oli n. 60 kiloa aineistoa. Heidät otettiin vastaan kuin kuninkaalliset ja asutettiin kaupungin edustustaloon, jossa oli oma palvelusväki huolehtimassa heidän aineellisesta hyvinvoinnistaan.

Sitten alkoi koulutustoiminta.

Eri puolilta Viroa oli saapunut paikalle matkailuoppaita Raatihuoneen viereiseen taloon, josta lämmitys oli kytketty pois¹, mutta virolaisten vastaanotto antoi tarpeeksi lämpöä. Piirtoheitin oli, mutta sen valoteho oli valolähteen kohdalla korkeintaan 15 W. Onneksi olimme varautuneet siihen, ettei kalvoja voitaisi käyttää muuten kuin kursoriteettina ja kaikki aineisto oli myös monisteina. Luennot pidettiin, kysymyksiin vastattiin, sovittiin jatkuvasta yhteydenpidosta ja lopuksi samassa tilaisuudessa perustettiin Viron oma matkailuoppaiden valtakunnallinen järjestö Eesti Giidide Liit.

Miten yhteydenpito on sitten jatkunut näihin päiviin asti? Valtakunnallisille opaskoulutuspäiville Suomeen on kutsuttu edustajia vierailemaan ja tutustumaan meidän toimintaamme. Vastavuoroisesti Suomen opasliitto ry:n edustajat ovat vierailleet Eesti Giidide Liitin kokouksissa eri puolilla Viroa. Lisäksi Suomen opasliitolla on ns. Baltia-toimikunta, joka hoitaa yhteydet Viroon ja tarpeen vaatiessa myös muihin Baltian maihin. Voimme ylpeänä todeta, että olimme mukana, kun kaikki alkoi!

Matkailuoppaiden oma lehti ja oppikirjojen julkaiseminen

Jo aikaisessa vaiheessa oli keskusteltu oman lehden julkaisemisesta kolmesta syystä. Ensimmäkin tarvittiin tiedotuskanava, joka tavoittaisi kaikki matkailuoppaat Suomessa, toiseksi haluttiin tehdä tiettäväksi, että tällainen ammattiryhmä teki jatkuvasti työtä maamme matkailun hyväksi, ja kolmanneksi uskottiin, että voisimme mahdollisesti saada vähän ilmoitustuloja lehden painatuskulujen maksamiseen. Toimitustyö tehtiin taas kerran talkoovoimin. Lehti ei mahdollisesti koskaan olisi syntynytäkään, elleivät Helsingin matkailijayhdistyksen toiminnanjohtaja Risto Välttilä ja Guide-

klubben rf:n jäsen sekä liiton rahastonhoitaja May Lundqvist olisi tarjoutuneet tekemään ensimmäistä lehteä omin avuin, ja siitä se alkoi. Ensimmäinen numero ilmestyi 1982 ja Opas-Guide -lehti ilmestyy vielä tänäkin päivänä, vaikka se onkin muuttunut aikojen kuluessa. Aluksi se oli varsin vaatimaton eikä se ollut nelivärinen. Seuraava numero olikin jo laajempi ja siinä oli mm. johtaja Bengt Pihlströmin kirjoitus ”Ystävällisyys on matkailun valtti” sekä valtionarkeologi C.J. Gardbergin kirjoitus ”Museet och turismen”.

Nyt lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa, siinä on sekä väriä että kokoa, ja vastuun sen sisällöstä kantavat eri alueiden opasyhdistykset. Lehti oli kauan sikäli kaksikielinen, että osa lehden sisällöstä oli myös ruotsiksi. Enää ei ruotsinkielistä tekstiä juuri löydy lehdestä puheenjohtajan palstaa lukuun ottamatta, mitä voi pitää menetyksenä, koska kaksikielisiä, jopa vain ruotsinkielisiä, yhdistyksiä on kaksikielisen Suomen opasliiton jäsenenä.

Ensimmäinen oppikirja Matkailuoppaan käsikirja julkaistiin MEK:in toimesta yhteistyössä Suomen opasliitto ry:n kanssa ja MEK:in koulutuspäällikön Anja Lähteenmäen valvonnassa. Kirja oli pakollinen ja hyvin suosittu oppikirja kaikille matkailuoppaille, ja siitä tehtiin sittemmin uusi tarkistettu laitos. Tämän jälkeen liitto on yhteistyössä Editan kanssa julkaissut uusia kirjoja ja par’aikaa on tekeillä Suomen opasliitto ry:n historiikki.

Eräoppaat liiton jäseniksi

Kerran kun vietettiin valtakunnallisia opaskoulutuspäiviä Rovaniemellä ja syötiin poronlihakeittoa Hotelli Pohjanhovin pihalla mahtavien revontulten valaistessa sydäntalven taivasta, huomiomme kiinnittyi joukkoon oppaita, jotka jollakin tavalla erotuivat joukosta. Kun muut värjöttelivät pakkasessa, he olivat aivan oikeassa elementissään. Meille kerrottiin, että he ovat eräoppaita. Syntyi ajatus, että eräoppaat olisi saatava liiton organisaation sateenvarjon alle. Eräoppaiden koulutus oli siihen aikaan vielä alkutaipaleellaan ja Metsähallitus oli kiinnittänyt siihen huomiota. Suomen opasliiton piirissä tajuttiin kylläkin, ettei meillä ollut asiantuntemusta eikä haluakaan ryhtyä organisoimaan eräoppaiden koulutusta tai toimintaa, mutta yhteistyöhön olimme valmiit. Eräoppaat perustivat oman yhdistyksenä ja huolehtivat aluksi yhteyksistä koulutusviranomaisiin, mutta liittyivät yhdistyksensä kautta

¹ Samantapaisista kokemuksista kerrotaan Risto Hemmingin artikkelissa sivulla 184.

*Suomen Opasliiton pitkäaikaisimmat puheenjohtajat Bo Grönholm ja Seija Sorsavirta ruusu-
jen kera Liiton pöytästandaari vasemmalla (Kuva: Henrik Fågelbärj)*

Suomen opasliittoon. Yhteistyö on jatkunut myönteisenä ja Suomen opasliitolla on oma eräopastoimikunta, joka toimii yhdyslenkinä osapuolten välillä. Eräoppaat ovat monella tavalla olleet väkiläiskänä esimerkiksi valtakunnallisilla opaskoulutuspäivillä ja myös matkailuoppaiden maailmankongressissa Tampereella. On todettava, että vaikka eräoppaita koulutetaan ja heitä on nykyisin muuallakin kuin Lapissa, niin juuri Pohjois-Suomen eräoppaat toimivat oikeassa erämaassa, ja siellä heidän taitonsa tulevat oikeuksiinsa.

Kuka on matkailuopas, kuka matkanjohtaja?

On itsestään selvää, että ammattinimikkeitä on paljon, eikä vedenpitäviä määritelmiä aina ole pystytty antamaan. Tiedämme, että jopa Euroopan Unionin lainsäädäntötasolla on haluttu antaa yleispäteviä määritelmiä siinä kuitenkaan täysin onnistumatta. Yleistäen voidaan sanoa, että matkanjohtaja huolehtii matkailijaryhmästä pitemmän aikaa ja ryhmän käytännön asioista ja tarpeista työnantajansa ohjeiden mukaisesti koko matkan aikana, mutta matkailuopas on lähinnä paikallisopas niillä alueilla ja kohteissa, joihin hänellä on koulutus, pätevyys ja auktorisointi. Lisäksi on otettava

huomioon, että auktorisoitu matkailuopas tai ammattio-
pas suorittaa määrävuosina opastuskokeensa uudestaan sen varmistamiseksi, että hänen tietonsa ja taitonsa ovat ajan tasalla ja että hänen työstään voidaan antaa takuut. Hän on siis matkanjohtajan paikallinen avustaja ja asiantuntija omalla alueellaan. Laadun takeena matkailuoppaalla on valtakunnallinen opasmerkki.

Suomen opasliitto ry on toiminnassaan pyrkinyt laajentamaan auktorisoitujen matkailuoppaiden "reviiriä" kehittämällä matkailuoppaita hankkimaan pätevyyden ja suorittamaan opastuskokeet myös naapurikuntien opaskursseilla. Näin ollen

ei synny eturistiriitoja matkailuoppaiden työskentelyssä. Sen sijaan ei ole katsottu hyvällä, että ulkomaiset tai kotimaiset matkanjohtajat opastaisivat ilman auktorisointia eri puolilla Suomea. Toki on ymmärrettävää, ettei läpikulkumatkoilla voida käyttää auktorisoituja paikallisoppaita ilman perusteellisempia paikkakunnalla tehtyjä kiertoajeluja. Myös taloudelliset seikat ovat vaikuttamassa asiaan, ja siksi liitto on pyrkinyt yhteistyöhön opas- ja muiden palkkioiden osalta matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien organisaatioiden kanssa. Eräänä esimerkkinä on matkailuoppaiden palkkiosuostuksista sopiminen.

Naisvaltainen jäsenkunta kiinnostunut oppaan pukeutumisesta

Maamme matkailuoppaat ovat n. 75-prosenttisesti naisia. Mahdollisesti tämä sukupuolijakautuma on vaikuttanut myös matkailuoppaiden työasuun. Jo järjestäytyneen opastotoiminnan alkuvaiheilla keskusteltiin ns. opaspuvusta, jonka piti olla näkyvä ja asianmukainen työvaate. Mallina pidettiin mm. Tanskan matkailuoppaiden punaisia univormuja. Mielipiteet olivat koko ajan hyvin vaihtelevia, ja uusia ideoita tuotiin esille. Ensimmäisinä vuosikymmeninä monella paikkakunnalla

hankittiin paikkakunnan matkailuoppaille yhtenäiset työasut, joita sitten välillä muutettiin värien ja leikkausten sekä huivien osalta. Miehillä samanvärinen takki oli yleensä riittävä opasasuksi.

Kun opastuksissa ruvettiin tuomaan enemmän paikkakuntien tai alueiden omaleimaisuutta esille, myös opaspukujen variaatio kasvoi. Todennäköisesti Joensuussa ja Kajaanissa ruvettiin ensimmäisenä käyttämään pukuja, jotka toivat mieleen Karjalan laulumaita tai muinaissuomalaisista pukeutumista. Eittämättä sellainen pukeutuminen oli paitsi näkyvä myös omaleimainen ja vaikuttava. Ajan myötä ovat opastukset enemmänkin suuntautuneet tarjoamaan erilaisia elämyspaketteja, ja matkailuoppailta on vaadittu enemmän näyttelijän ja esiintyvän taiteilijan taitoja. Näissä rooleissa pukeutuminen on saanut oman sijansa. Liiton matkailuoppaat tarjoavat tällaisia roolihahmojen opastuspaketteja nykyään monella paikkakunnalla, esim. Naantalissa ja Haminassa, ja ne ovat osoittautuneet hyvin suosituiksi.

Aivan uusi ilmiö on kaikille Suomen auktorisoiduille matkailuoppaille eli Suomi-oppaille uudestaan henkiin herätetty vanha yhtenäinen opaspuku, univormu. Uusi väriehdotus on oranssi-musta, eli oranssi huivi tai solmio ja musta takki. Tulee nähtäväksi, onko tämä ehdotus mieleen, vaikka suunnittelija on hyvin tunnettu ja nimekäs taiteilija.

Bo Grönholm

Filosofian lisensiaatti

Ab Transla Oy: toimitusjohtaja 1978-

Opettajana eri korkeakouluissa 1970-2008

World Federation of Tourist Guide Associations: perustajajäsen, hallituksen jäsen ja Pohjois-Euroopan asiamies 1994-2002

Suomen Opasliitto ry: perustajajäsen ja puheenjohtaja 1974-93

Turun kaupungin matkailulautakunta: puheenjohtaja 1974-82

Suomen opasliitto ry:n tulevaisuus

Elämme kiireistä aikaa ja tilanteet vaihtuvat nopeasti. Tämä asettaa myös matkailulle ja sen myötä matkailuoppaiden toiminnalle ja liitolle uusia ja vaativia haasteita. On selvää, että ilman valtakunnallisesti järjestäytynyttä toimintaa ei pystytä saamaan aikaan tarpeeksi hyvää, valvottua opaskoulutusta eli nykyisen matkailun edellyttämää palvelua, joka antaisi elinkeinolle sen tarvitsemaa pätevää työvoimaa. On harhaluulo, että jollakin paikkakunnalla tai alueella pärjätään vain omin neuvoin. Maamme matkailu nojaa eri alueiden ja paikkakuntien omaleimaisuuteen, ja nämä eri elämykset välittyvät parhaiten taitavien, pätevien, auktorisoitujen matkailuoppaiden kautta. Tästä huolehtiminen yhteistyössä muiden osapuolten kanssa on oleva Suomen opasliitto ry:n tehtävä myös tulevaisuudessa.

